

การวิเคราะห์คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร ตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์

An Ethnosemantic Analysis of Fish Terms in Khmer

สมเกียรติ วัฒนางษากุล / Somkiat Watanapongsakul

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี 11120, ประเทศไทย
School of Liberal Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi 11120, Thailand

Email: watsomkiat@gmail.com

Received: February 18, 2025

Revised: March 24, 2025

Accepted: March 27, 2025

Abstract

The research article aims to: 1) analyze and categorize the characteristics of Khmer fish terms, and 2) analyze the semantic domains represented by the use of modifiers in Khmer fish terms. This research is qualitative. The data was collected from Khmer Dictionary (2022) and two Khmer books: Fish of the Cambodian Freshwater Bodies (2019) and Marine Fishes in The Kingdom of Cambodia (2008). The Data analysis was based on Ottenheimer's (2006) and Nida's (1979) concept of ethnosemantics. The results of the characteristics of Khmer fish terms indicated that there were three groups: 1) single words 2) compound words and 3) words with modifiers. However, the meaning of modifiers can categorize into six semantic domains: 1) salient characteristics of fish 2) animals, plants, and humans 3) nature 4) food and objects 5) ore and 6) miscellaneous.

Key words: Fish Terms, Ethnosemantics, Khmer

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร และ 2) วิเคราะห์แนววงความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา (2022) และหนังสือภาษาเขมร ได้แก่ **เบรเกอเทรียส์แห่งรัฐฝั่งรือกิลาบโระเบรเอสคยุดา** (2019) และ **เบรเกอเทรียสยุดเอเระกณณณกชกชยุดา** (2008) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลประยุกต์แนวคิดแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่เสนอโดย Ottenheimer (2006) และ Nida (1979) ผลการวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรตามการใช้คำแบ่งเป็น 1) คำเดี่ยวหรือคำมูล 2) คำประสม และ 3) คำหลักกับหน่วยขยาย หน่วยขยายอาจเป็นคำขยายเดี่ยวหรือกลุ่มคำขยาย ส่วนผลการวิเคราะห์แนววงความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรพบ 6 กลุ่ม คือ 1) แนววงความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา 2) แนววงความหมายเกี่ยวกับสัตว์ พืช และคน 3) แนววงความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ 4) แนววงความหมายเกี่ยวกับของกินและของใช้ 5) แนววงความหมายเกี่ยวกับแร่ และ 6) แนววงความหมายอื่น ๆ

บทนำ

ปลาเป็นทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีความสำคัญต่อประเทศและชาวกัมพูชา ด้วยความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของปลาตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ในแต่ละปีจึงสร้างรายได้กว่าร้อยละ 12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) (www.fao.org, 2020) ปลาไม่เพียงมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจ แต่ยังมีค่าสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวกัมพูชา กล่าวคือ ในช่วงที่มีปลามาก (เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม) ชาวนานางพื้นที่ใช้ปลาเป็นเนื้อสัตว์หลักปรุงอาหาร โดยไม่ใช่น้ำเนื้อสัตว์อื่น (Cie, 2000, p. 27) อีกทั้งนำมาถนอมอาหารเก็บไว้กินในยามขาดแคลนที่นิยมคือปลาร้าและพอก (ผัก) ฯลฯ ปลาจึงเป็นเครื่องปรุงสำคัญในสำรับอาหารกัมพูชา

จากความรู้หลากหลายและความสำคัญของปลาทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตส่งผลให้คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรเป็นคำกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา ค้นคว้า Jenner (2009) รวบรวมศัพท์ภาษาเขมรสมัยพระนคร ปรากฏคำเรียกชื่อปลา อาทิ *krāy* “ชื่อพันธุ์ปลา ชนิด *Notopterus chitala*.” หรือ *krāk* “ชื่อพันธุ์ปลาน้ำจืด ชนิด *Anabas scandens* หรือ *A.testudineus*.” อย่างไรก็ดี คำเรียกชื่อปลายังปรากฏในงานวรรณกรรมภาษาเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิต (1967) ที่พิมพ์เผยแพร่มาเกือบ 60 ปี และพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา (2020) ดังตัวอย่าง

สัญลักษณ์ พจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา (2020) ให้นิยามสรุปความเป็นภาษาไทยว่า “ชื่อปลาชนิดหนึ่งมีเกล็ด ลำตัวแบน (จำพวกปลาดองลาย) มีก้างมาก” ภาษาไทยเรียกว่า “ปลาสลาด, ปลาฉลาด หรือปลาดอง” หรือ **កញ្ចុះ** ให้นิยามสรุปความเป็นภาษาไทยว่า “ชื่อปลาชนิดหนึ่งไม่มีเกล็ด มีเงี่ยงสองข้าง รูปร่างคล้ายปลากด แต่ตัวเล็กกว่า แบ่งได้ 3 ชนิด คือ **កញ្ចុះត្នោត** **កញ្ចុះថ្ម** **កញ្ចុះឆ្នូត**” ชื่อปลาข้างต้นคือ **កញ្ចុះ** ภาษาไทยเรียกว่า “ปลาแขยง” **កញ្ចុះត្នោត** ภาษาไทยเรียกว่า “ปลาแขยงธง” **កញ្ចុះថ្ម** ภาษาไทยเรียกว่า “ปลาแขยงหิน” และ **កញ្ចុះឆ្នូត** ภาษาไทยเรียกว่า “ปลาแขยงข้างลาย”

จากตัวอย่างคำเรียกชื่อปลาทั้งห้าข้างต้นหากพิจารณาด้านการใช้คำแบ่งได้เป็น 1) คำเดี่ยว คือ **สฎก** “ปลาสด, ปลาสด หรือปลาตอง” และ **กฏะ** “ปลาแขยง” 2) คำหลักกับหน่วยขยาย คือ **กฏะ:เกฺล** “ปลาแขยงธง” **กฏะ:อู** “ปลาแขยงหิน” และ **กฏะ:มู** “ปลาแขยงข้างลาย” ทั้งสามชื่อปรากฏในโครงสร้าง คำหลัก + หน่วยขยาย อย่างไรก็ดี หากวิเคราะห์คำเรียกชื่อปลาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยวิเคราะห์แนวความหมายของหน่วยขยายพบข้อมูลดังนี้ คือ หน่วยขยายบ่งแนวความหมายเกี่ยวกับของใช้ คือ **กฏะ:เกฺล** แขยง+กระโดง “ปลาแขยงธง” หน่วยขยายบ่งแนวความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ คือ **กฏะ:อู** แขยง+หิน “ปลาแขยงหิน” และหน่วยขยายบ่งแนววลักษณะปลา คือ **กฏะ:มู** แขยง+ลาย “ปลาแขยงข้างลาย”

ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรในด้านการใช้คำอันจะทำให้เข้าใจลักษณะภาษาเขมรได้ครอบคลุม และวิเคราะห์แนวความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ อันจะช่วยสะท้อนความคิด การมองโลกของชาวกลุ่มภาษาผ่านมุมมองภาษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร
2. เพื่อวิเคราะห์แนวความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร

ทบทวนวรรณกรรม

อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยวิเคราะห์ภาษาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และพิจารณาภาษากับวัฒนธรรมในมุมมองของชาวบ้าน ซึ่งต่างจากมุมมองทางวิทยาศาสตร์ (Royal Institute, 2017, p. 157) การศึกษาอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์อิงกับศึกษาภาษาที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์ขอบข่ายและจัดกลุ่มหน่วยทางภาษาที่สัมพันธ์กัน ผลการศึกษาจะสะท้อนความคิด โลกทัศน์ และการมองโลกของคนในวัฒนธรรมนั้น อาทิ การวิเคราะห์ชื่อพืช ชื่อสัตว์ หรือคำเรียกเครือญาติ ฯลฯ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่สำคัญคือภาษาในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ส่วนประเด็นการวิเคราะห์อาจใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) ของคำ เนื่องจากคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันจะมีส่วนประกอบความหมายร่วมกัน (Palmer, 1996, pp. 19-20) หรือการวิเคราะห์คำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเข้าใจความคิดของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น คำในกลุ่มความหมาย “ข้าว” ในภาษาเขมรมีหลายคำ กล่าวคือ **ស្រូវ** “ข้าวเปลือก” **សំណប់** “ข้าวกล้า” **អង្ករ** “ข้าวสาร” **បាយ** “ข้าวใช้แก่ข้าวที่หุงแล้ว” คำที่บ่งความหมาย “ข้าว” สะท้อนถึงความสำคัญและความจำเป็นในวัฒนธรรมของชาวกัมพูชา ส่วนคำเรียกหิมะในภาษาญี่ปุ่นมีคำว่า yuki “หิมะ” seki-setsu “หิมะที่มีสีออกแดง” และ zarame (yuki) “หิมะลักษณะหยาบ” ฯลฯ คำเรียกหิมะในภาษาญี่ปุ่นสะท้อนถึงความสำคัญและความจำเป็นในวัฒนธรรมของชาวยุโรป

การประยุกต์แนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์อีกประเด็นหนึ่งคือการวิเคราะห์แนวความหมาย (semantic domain) โดยศึกษาคำศัพท์ที่มีความหมายชุดเดียวกันและสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นความหมายเชิงระบบ Nida (1979, pp.174-175) จัดกลุ่มแนวความหมายของคำในภาษาไว้ 4 หมวดหลัก คือ คำหมวดรูปธรรม นามธรรม เหตุการณ์ และคำที่แสดงความสัมพันธ์ ในแต่ละหมวดยังแบ่งย่อยได้อีก อาทิ คำหมวดรูปธรรม

แบ่งเป็นสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิตก็แบ่งย่อยได้เป็นมนุษย์และสัตว์ Nida จำแนกดวงความหมายที่สัมพันธ์กัน จากความหมายใหญ่สู่ความหมายย่อย ทำให้เห็นโลกทัศน์ วิธีคิด และการมองโลกของผู้ใช้ภาษา ในการจำแนกสรรพสิ่งที่อยู่แวดล้อมในสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของผู้ใช้ภาษาได้ทางหนึ่ง ในงานวิจัยนี้จึงประยุกต์แนวคิดดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์ดวงความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลา

ผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกชื่อในภาษาเขมร อาทิ ชื่อปราสาทหินในจังหวัดเสียมเรียบ โดย Pansakun (2010) พบว่าชื่อปราสาทหินแบ่งเป็นชื่อที่ใช้เป็นคำเดี่ยว และชื่อที่เป็นคำประสมที่ประกอบจากคำเดี่ยว จากนั้นจำแนกชื่อปราสาทหินตามกลุ่มความหมายได้ดังนี้ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและชื่อบุคคล ชื่อที่เกี่ยวข้องกับพืชพันธุ์ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง ชื่อที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า ชื่อที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับคำคุณศัพท์ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับลักษณะอาการหรือการกระทำ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมือง ชื่อที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะร่างกายมนุษย์หรือสัตว์ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับทิศ ชื่อที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข ชื่อที่เกี่ยวข้องกับเวลา ชื่อที่เกี่ยวข้องกับสี ชื่อเกี่ยวกับความสุข สวัสดิ์ โดยกลุ่มความหมายของชื่อปราสาทหินที่พบมากที่สุดคือ ชื่อเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ รองมาคือชื่อเกี่ยวกับบุคคล ผลงานต่อมาคือการวิเคราะห์คำเรียกชื่อพืชผักในภาษาเขมร โดย Ratthapat (2015) ชื่อพืชผักจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีความหมายในตัวเป็นคำเดียว และกลุ่มที่มีความหมายใหม่จากการสร้างคำ โดยใช้หน่วยขยายประกอบหน้าหรือหลังคำหลัก ส่วนการวิเคราะห์ดวงความหมายของหน่วยขยายชื่อพืชผักจำแนกได้ 6 หมวด คือ ธรรมชาติ ชื่อทั่วไป ลักษณะเด่นของพืช ส่วนประกอบของพืช อุปกรณ์และเครื่องใช้ และคำกริยา ผลจากการวิเคราะห์ชื่อพืชผักครั้งนี้สะท้อนสภาพสังคม โลกทัศน์ และความคิดที่ปรากฏในชื่อพืชผัก Boonyarith & Southong (2024) วิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อโรคในภาษาเขมร พบว่าคำเรียกชื่อโรคจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ คำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่ออวัยวะที่เป็นโรค คำเรียกชื่อโรคที่มีโครงสร้างเป็น **นี่** “โรค” + คำแสดงอาการของโรค + ชื่ออวัยวะที่เป็นโรค และคำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะ ซึ่งแบ่งประเภทย่อยเป็นคำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะตามด้วยส่วนขยายบอกลักษณะ และคำเรียกชื่อโรคที่ระบุชื่อโรคเฉพาะมีคำขยายบอกชื่ออวัยวะที่เป็นโรคและการแบ่งตามที่มาของภาษา

ขอบเขตการวิจัย

ในงานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตการวิจัย 2 ประเด็น คือขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล และขอบเขตด้านแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ใช้วิธีการคัดเลือกแหล่งข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแหล่งข้อมูล ดังนี้

- 1.1 พจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา [ซอฟต์แวร์ประยุกต์] (2022)
- 1.2 หนังสือภาษาเขมร 2 เล่ม ได้แก่ **เบรเกอเทรึสเฐนไธงฮิกสลาบโรเบรุลสมุคฺคฺ** (2019) “ปลาน้ำจืดในประเทศกัมพูชา” และ **เบรเกอเทรึสฮูเฐนไธงฮิกสลาบโรเบรุลสมุคฺคฺ** (2008) “ปลาทะเลในราชอาณาจักรกัมพูชา”

2. ขอบเขตด้านแนวคิดในการวิจัย งานวิจัยนี้ประยุกต์แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่เสนอโดย Ottenheimer (2006) และ Nida (1979) เพื่อวิเคราะห์ดวงความหมาย (semantic domain)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัยและประยุกต์แนวคิดในการวิจัย
2. กำหนดแหล่งข้อมูล ตามที่กล่าวไว้ในขอบเขตการวิจัย
3. เก็บรวบรวมคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร ทั้งนี้ หากคำเรียกชื่อปลาชนิดเดียวกัน ในเอกสารแต่ละเล่มสะกดต่างกัน จะยึดรูปคำที่ปรากฏในพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา (2022)
4. วิเคราะห์ข้อมูลและจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรตามการใช้คำ และวิเคราะห์แสดงความหมายของหน่วยขยายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร
5. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การกล่าวถึงคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรจะกล่าวเฉพาะชื่อ โดยไม่นำหน้าด้วยคำว่า ត្រី “ปลา” เช่น ក្តី, ឆ្មារ ฯลฯ กรณีจำเป็นจึงจะนำหน้าด้วยคำว่า ត្រី “ปลา” เช่น ត្រីក្របាច, ត្រីខ្នងវែង ฯลฯ
2. การระบุความหมายคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรเป็นภาษาไทยจะอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศโดยนำหน้าด้วยคำว่า ปลา เช่น ภาษาเขมร ឡាន ภาษาไทย “ปลาก้าง”

ผลการวิจัย

คำเรียกชื่อปลาเป็นหน่วยคำอิสระ ปรากฏตามลำพังได้ แต่ในการสื่อสารมักนำหน้าด้วยคำว่า ត្រី “ปลา” เช่น ត្រីចង្កា “ปลาชิว” โดยเฉพาะชื่อที่มีรูปและเสียงพ้องกับคำอื่นจะนำหน้าด้วยคำว่า ត្រី “ปลา” เสมอ เช่น ត្រីខ្នង “ปลาบู่หิน” หรือ ត្រីសេះ “ปลาสร้อยน้ำผึ้งแม่น้ำโขง” เป็นต้น ผลการวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร และการวิเคราะห์แสดงความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรมีดังนี้

1. การวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร

คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียวหรือคำสองพยางค์ ส่วนคำหลายพยางค์มักเกิดจากการประสมคำหรือใช้หน่วยขยายประกอบเข้ากับคำหลัก ผลการวิเคราะห์คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรสามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้

1.1 คำเดียวหรือคำมูล คำเรียกชื่อปลากลุ่มนี้ประกอบด้วย 1 หน่วยคำ มีความหมายและปรากฏลำพังได้ คำเดียวอาจเป็นคำพยางค์เดียวหรือคำสองพยางค์ ดังตัวอย่าง

คำพยางค์เดียว

ក្តី

ឡាន

ត្រី

“ปลาตองลาย”

“ปลาก้าง”

“ปลาพรม”

ฐัก	“ปลาไหลยักษ์”
เฒ่า	“ปลาชะโด”
ไธ้	“ปลาปากคม”
รัส	“ปลาซ่อน”

คำสองพยางค์

กรรม	“ปลาสด”
เกษม	“ปลาดังแดง”
กล้าบหาย	“ปลาคางเบื่อน”
ไธ้	“ปลาบ้า”
รยาส	“ปลาแรด”
ลัมเทอ	“ปลาตีน”
หับบู	“ปลาซ่อนข้าหลวง”

คำเรียกชื่อปลาหลายคำในกลุ่มนี้ประกอบด้วยหน่วยขยายได้ โดยทำหน้าที่เป็นคำหลัก เช่น ฐักตะเพียน ประกอบกับหน่วยขยาย ฒ่า ใหญ่ เป็น ฐักฒ่า “ปลาแก้มแดง” (ดูรายละเอียดเพิ่มหัวข้อ 1.3 คำหลักกับหน่วยขยาย)

1.2 คำประสม เกิดจากการประสมคำเดียว 2 คำ ในการสื่อสารมักนำหน้าด้วยคำว่า ฎี “ปลา” เสมอ เช่น ฎีฎำบฎู “ปลาหมูสีฟ้า” ประสมคำว่า ฎำบ “เม็ด เม็ด” กับคำว่า ฎู “ขนุน” หรือ ฎีฎำบฎู “ปลาสร้อยลูกกล้วย” ประสมคำว่า ฎำบ “หลัง” กับคำว่า ฎู “ยาว” แม้ว่าชื่อดังกล่าวประกอบด้วยคำเดียว แต่คำทั้งสองไม่สามารถแยก แทรก หรือตัดคำได้ออกได้ เนื่องจากมีการเชื่อมโยงภายในระหว่างคำ

คำกลุ่มนี้จึงเป็นคำประสมแบบไร้ศูนย์ (exocentric compound)¹ ที่ไม่มีส่วนใดเป็นส่วนหลัก หรือส่วนใดเป็นส่วนรอง (Royal Institute, 2017, p. 99) คำเรียกชื่อปลาอาจประสมด้วยคำพยางค์เดียว หรือคำสองพยางค์กับคำพยางค์เดียวหรือคำสองพยางค์ ดังตัวอย่าง

¹ ตัวอย่างคำประสมแบบเข้าศูนย์ (endocentric compound) ในภาษาเขมร เช่น ฎักฎัก “จักรยานภูเขา” เป็น ฎัก “จักรยาน” ชนิดหนึ่ง โดยมีคำว่า ฎัก เป็นหน่วยหลัก หรือ ฎักฎัก “แมวป่า” เป็น ฎัก “แมว” ชนิดหนึ่ง โดยมี ฎัก เป็นหน่วยหลัก เมื่อเทียบกับคำประสมแบบไร้ศูนย์ เช่น ฎีฎำบฎู “ปลาหมูสีฟ้า” ไม่ได้เป็น *ฎีฎำบ ชนิดหนึ่ง อีกทั้งภาษาเขมรไม่มีคำเรียกชื่อปลานี้

ตารางที่ 1 คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรที่เป็นคำประสม

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
คำพยางค์เดียว+คำพยางค์เดียว		
ខ្លួនបាប	ตัว+แน่น	“ปลาทุกล่”
ផ្លឹកប្លុក	พัด+ฝั่ง	“ปลาพระจันทร์”
ព្រៃយង	ศรีบ+ยาว	“ปลาตาเหลือก, ปลาแป้นแก้ว”
คำพยางค์เดียว+คำสองพยางค์		
ខ្លួនបន្លា	หลัง+หนาม	“ปลาจวดทอง”
ចានក្របាច	จาน+แดง	“ปลาจานแดง”
ដូរអ្នក	แลก+ข้าวสาร	“ปลาดอกหมาก”
คำสองพยางค์+คำพยางค์เดียว		
ចង្កូមបី	เขี้ยว+สาม	“ปลาจวดเตียน”
ជញ្ជក់ដៃ	คูด+มือ	“ปลาสร้อยน้ำผึ้งแม่น้ำโขง”
អំពិលខ្ញុំ	มะขาม+สุก	“ปลาแก้มช้ำ”
คำสองพยางค์+คำสองพยางค์		
កំបុតច្រមុះ	ตัวน+จุมูก	“ปลาตามิน”
ក្រចកក្របី	เล็บ+ควาย	“ปลากระตักใหญ่”
ត្រចៀកដំរី	หู+ช้าง	“แรดแม่น้ำโขง”

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่าคำเรียกชื่อปลากลุ่มนี้ไม่สามารถแยก แทรก หรือตัดคำได้ เมื่อผู้วิจัยทดสอบเพิ่มเติมได้ข้อมูลดังนี้ **ត្រីកំបុតច្រមុះ** “ปลาตามิน” เมื่อแยกคำ ***ត្រីកំបុត** หรือ ***ត្រីច្រមុះ** ในภาษาเขมร ไม่มีคำเรียกชื่อปลาทั้งสอง คำเรียกชื่อปลา **ត្រីចង្កូមបី** “ปลาจวดเตียน” ไม่สามารถหาคำใดมาแทรกได้ อาทิ ***ត្រីចង្កូមទាំងបី** ภาษาเขมรไม่มีคำเรียกชื่อปลานี้ หรือคำเรียกชื่อปลา **ត្រីផ្លឹកប្លុក** “ปลาพระจันทร์” หากตัดคำได้ออก ภาษาเขมรจะไม่ใช้เป็นคำเรียกชื่อปลา ลักษณะดังกล่าวปรากฏในคำเรียกชื่อปลากลุ่มนี้ทุกคำ

1.3 คำหลักกับหน่วยขยาย ประกอบด้วยคำหลักซึ่งเป็นคำเดี่ยวหรือคำประสม กับหน่วยขยายที่ปรากฏหลังคำหลัก ตามโครงสร้าง คำหลัก+หน่วยขยาย อย่างไรก็ตาม หน่วยขยายในคำเรียกชื่อปลากลุ่มนี้สามารถตัดออกได้ แต่คำที่ปรากฏเฉพาะคำหลักจะเป็นปลาอีกชนิดหนึ่ง ดังตัวอย่าง

คำหลัก (คำเดี่ยว) + หน่วยขยาย

คำเดี่ยว

คำหลัก (คำประสม) + หน่วยขยาย

คำประสม

ត្រីអណ្តែងភ្នំ

ត្រីអណ្តែង

ត្រីស្លឹកប្លុកដំរី

ត្រីស្លឹកប្លុក

“ปลาดัก”

“ปลาดุก”

“ปลาแปควาย”

“ปลาแปบ”

คำเรียกชื่อปลาที่เป็นคำหลักกับคำขยายจำแนกได้ดังนี้

1.3.1 คำหลักกับคำขยายเดี่ยว ประกอบด้วยคำหลักและคำขยาย 1 คำ ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 2 คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรที่เป็นคำหลักกับคำขยายเดี่ยว

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
ក្បកអ្រែម	กระบอก+แกลบ	“ปลากระบอกหางเขียว”
ក្រពតបន្លា	ปักเป้า+หนาม	“ปลาปักเป้าหนาม”
ប៉ែលម៉ាន់	กระเบน+ไก่	“ปลากระเบนปากแหลม”
រៀលអំពិល	สร้อย+มะขาม	“ปลาสร้อยขาว”

1.3.2 คำหลักกับกลุ่มคำขยาย กลุ่มคำขยายอาจเป็นคำขยาย 2 คำ หรือ 3 คำ ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 3 คำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรที่เป็นคำหลักกับกลุ่มคำขยาย

อักษรเขมរ	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
คำหลัก+คำขยาย 2 คำ		
កញ្ចុះបាយស	แขยง+ข้าว+ขาว	“ปลาแขยงใบข้าว”
កន្ត្រាំងថ្មឆ្មុត	สลิดทะเล+หิน+ลาย	“ปลาสลิดหินแขก”
ចោរខ្លួនម្លូល	กระมงพร้าว+ตัว+กลม	“ปลาหมงหัวกลม”
คำหลัก+คำขยาย 3 คำ		
ត្រក់ក្រៃក្រហមអុចខៀវ	กะรัง+แดง+จุด+น้ำเงิน	“ปลากะรังจุดเหลือง”
សេកខៀវក្រួយលៀង	นกแก้ว+น้ำเงิน+หาง+เหลือง	“ปลานกแก้วหางเหลือง”
អំពូលទន់ពុកម៉ាន់បួន	ดุ๊ก+อ่อน+หนวด+สี่	“ปลาแมง”

2. แวดวงความหมาย (semantic domain) ที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร

แวดวงความหมายคือกลุ่มคำศัพท์ที่มีความหมายเป็นชุดเดียวกัน และมีความสัมพันธ์เชิงระบบ เช่น คำเรียกญาติ คำเรียกสี คำเรียกการทำอาหาร ฯลฯ (Royal Institute, 2017, p. 388) คำที่อยู่ในแวดวงความหมายเดียวกันจะมีความสัมพันธ์ทางศัพท์ (lexical relation) ในระบบความหมายของภาษานั้น ๆ (Moe, 2022) และมื่วงความหมาย (semantic field) ในกลุ่มมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์แวดวงความหมายใช้ข้อมูลจากหน่วยขยายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาซึ่งเป็นกลุ่มคำศัพท์ที่แสดงความสัมพันธ์เชิงระบบและมีความหมายสัมพันธ์กัน ผลการวิจัยพบแวดวงความหมาย 6 กลุ่ม ดังนี้

2.1 แวดวงความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา เป็นคำบ่งลักษณะปลา ได้แก่ ขนาด เช่น “ใหญ่” “เล็ก” สี เช่น ស “ขาว” ក្រហម “แดง” และลักษณะเด่น เช่น អុជ “จุด” ឆ្មុត “ลาย” ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 4 แนววงความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
ขนาด		
កញ្ចប់ត្រាស់តូច	ข้าวเม่า+เล็ก	“ปลาแป้น”
ចង្កាស្លឹក	จิ๋ว+เล็กมาก	“ปลาจิ๋วแคระสามจุด”
អង្កែង	สาบ+ใหญ่	“ปลาสาบใหญ่”
អណ្តាតឆ្អឹង	ล้นหมา+ยาว	“ปลายอดม่วง”
สี		
កញ្ចក់លឿង	หมู+เหลือง	“ปลาหมูสี”
ចង្កាស	จิ๋ว+ขาว	“ปลาจิ๋วควาย”
ឆ្អឹងប្រេះ	กะพง+เทา	“ปลากระพงข้างแฉว”
ត្រីក្រហម	ตะเพียน+แดง	“ปลาตะเพียนปากหนวด”
បេកាខ្មៅ	อินทรี+ดำ	“ปลาอินทรีบั้ง”
ลักษณะเด่น		
កញ្ចះមូល	แขยง+กลม	“ปลาอีกรัง”
កាជីអុជ	สร้อยนกเขาทะเล+จุด	“ปลาสร้อยนกเขาดอกดำ”
អាំងកឹយអុជពីរ	กะพง+สองจุด	“ปลากระพงแดงปานขาว”
ឈ្មាតឆ្អឹង	สังกะวาด+ลาย	“ปลาสังกะวาดเหลือง”
ផ្លែតប្លើច	โลมา+ขาวเผือก	“โลมาหลังโหนด (โลมาเผือก)”

คำเรียกชื่อปลาหนึ่ง ๆ อาจมีหน่วยขยายที่แบ่งแนววงความหมายลักษณะของปลามากกว่าหนึ่งลักษณะ อาทิ **ត្រីក្រហមអុជខ្មៅ** กะรัง+แดง+จุด+น้ำเงิน “ปลากะรังจุดฟ้าจุดเล็ก, ปลากะรังจุดเหลือง” หรือ **សេកាខ្មៅក្នុងឆ្អឹង** นกแก้ว+น้ำเงิน+หาง+เหลือง “ปลานกแก้วหางเหลือง” คำเรียกชื่อปลาทั้งสองบ่งชี้และลักษณะเด่นของปลา

2.2 แนววงความหมายเกี่ยวกับสัตว์ พืช และคน เป็นคำเรียกชื่อสัตว์หรือส่วนของสัตว์ ชื่อพืชผักหรือส่วนของพืช และชื่อกลุ่มคน ดังนี้

2.2.1 แนววงความหมายเกี่ยวกับชื่อสัตว์ ชื่อพืช และชื่อกลุ่มคน เป็นคำเรียกสิ่งมีชีวิตได้แก่ สัตว์ อาทิ **ត្រី** “ควาย” **ខ្លា** “เสือ” พืช อาทิ **កោងកាង** “ต้นโกงกาง” **ពោត** “ข้าวโพด” และชื่อเรียกกลุ่มคน ได้แก่ **ខ្មែរ** “เขมร” **បារាំង** “ฝรั่งเศส” ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 5 แนวความหมายเกี่ยวกับชื่อสัตว์ ชื่อพืช และชื่อกลุ่มคน

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
ชื่อสัตว์		
កញ្ចៈក្របី	แขยง+ควาย	“ปลาแค้คัตดิน”
ក្បូនខ្លា	หมอช้างเหยียบ+เสือ	“ปลาเสือตอลายเล็ก”
ក្រឹមទន្សាយ	กริม+กระต่าย	“ปลากริมสี”
ចង្កាតោង	จิ่ว+ตัวน้ำนอง	“ปลาสร้อยบัว”
ត្នោតទឹក	ตะโกก+นกที่ติดทื่อ	“ปลาตะโกกหน้าสั้น”
ត្នាត្រពើ	แมว+จระเข้	“ปลาแมวเขี้ยวยาว”
ត្នាមង្គល់	ฉลาม+คางคก	“ฉลามบก”
ត្បក់កែប្រក	กะรัง+หมู	“ปลากระรังหน้าอ่อน”
ត្បក់កែង	กะรัง+ช้าง	“ปลากระรังน้ำกร่อย”
ប៉ែលខ្លែង	กระเบน+เหยี่ยวแดง	“ปลากระเบนปีศาจหางหนาม”
ប្រាស្តុក	สวาย+หนู	“ปลาสวายหนู”
ប្រាខ្មៅ	สวาย+หอยขม	“ปลายาง”
ชื่อพืช		
ក្បកកោងកាង	กระบอก+โก่งกาง	“ปลากระบอกปีกเหลือง”
ក្បួនចាក	ปู+(ต้น)จาก	“ปลาปูจาก”
ចង្កាពោត	จิ่ว+ข้าวโพด	“ปลาจิ่วทางกรไกร”
ឈ្មាតដូង	สังกะวาด+มะพร้าว	“ปลาเยอนหยวก”
ត្បក់កែងប៉ោះ	กะรัง+มะเขือเทศ	“ปลากระรังส้ม”
រៀលអំពិល	สร้อย+มะขาม	“ปลาสร้อยขาว”
អន្លង់ត្រាវ	ไหล+เผือก	“ปลาไหลตา”
ชื่อกลุ่มคน		
ក្រូចត្រែវ	ปักเป้า+เขมร	“ปลาปักเป้าปากขวด”
គូនចាក់	กุแลกล้วย+ฝรั่งเศส	“ปลาหลังเขียวข้างจุด”

2.2.2 แนวความหมายเกี่ยวกับส่วนของสัตว์ และส่วนของพืช เป็นคำเรียกส่วนหรืออวัยวะของสัตว์ เช่น ព្រួយ “ครีบ” ត្បក់ “งาช้าง” และส่วนของพืช เช่น ស្លឹក “ใบ” ផ្កា “ดอก” ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 6 แนววงความหมายเกี่ยวกับส่วนของสัตว์ และส่วนของพืช

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
<i>ส่วนของสัตว์</i>		
กัฎฐ	กระดี่+งาช้าง	“ปลากระดี่นาง”
กาลังมูฮะ	ซี่ตัง+หน้าม้า	“ปลาซี่ตังเบ็ด”
เตบรูย	เทโพ+ครีบ	“ปลาเทพา”
หใญ่กษ	ดุก+นอแรด	“ปลาดุกทะเล”
<i>ส่วนของพืช</i>		
กุดถบล	ปักเป้า+หนาม	“ปลาปักเป้าขน”
โคญสตุ	เห็ดโคน+ดอก	“ปลาเห็ดโคนจุด”
หใญ่สูก	ดุก+ใบ	“ปลาดุกเนื้อเลน”

แนววงความหมายเกี่ยวกับส่วนของสัตว์สามารถปรากฏร่วมกับแนววงความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา เช่น **กูดถบล** หนาม+หาง+คำ “ปลาบู่งุดคู” **กอบกุดล** จีวกะตัก+หัว+โต “ปลาชังฮือ” หรือ **กัฎฐเตบรูย** สีกุน+ครีบ+คำ “ปลาสีกุน (ปลาหางกัว)” ฯลฯ

2.3 แนววงความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นคำเรียกสิ่งที่มีความหมายเกี่ยวกับแผ่นดิน แหล่งน้ำ พื้นที่เกษตรกรรม ฝน ไฟ และดาว ดังนี้

2.3.1 แนววงความหมายเกี่ยวกับแผ่นดิน เป็นคำเรียก **ภู** “ภูเขา” **โฏ** “ป่า” **อุก** “ทราย” และ **ฮิน** “หิน” ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 7 แนววงความหมายเกี่ยวกับแผ่นดิน

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
ชยุ	จีว+ภูเขา	“ปลาเลี้ยวหินทางแดง”
กฤษโฏ	กัด+ป่า	“ปลากัดหัวไม้”
กูดอุก	บู่ง+ทราย	“ปลาบู่งจักรพรรดิ”
เป็ลฮิน	สร้อย+หิน	“ปลาหางบ่วง”

2.3.2 แนววงความหมายเกี่ยวกับแหล่งน้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม คำเรียกแหล่งน้ำพบ 3 คำ ได้แก่ **ฮิน** “ลำน้ำ” **ฮเร** “แม่น้ำ” และ **สยฮู** “ทะเล” ส่วนคำเรียกพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ **โฏ** “นา” ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 8 แฉวตวงความหมายเก้ยวกับแหล่งน้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม

อักษรเชมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
กฏักสู้ง	หมู+ลำน้ำ	“ปลาหมูคอก”
เญักตอญ	โลมา+แม่น้ำ	“โลมาอริวติ”
มรูงสยฺย	ไหล+ทะเล	“ปลาไหลทะเล”
กฏักญไญ	กระตี่+นา	“ปลากระตี่หม้อ”

2.3.3 แฉวตวงความหมายเก้ยวกับฝน และไฟ พบ 2 คำ ได้แก่ **เญ่ง** “ฝน” และ **เญ้ง** “ไฟ” ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 9 แฉวตวงความหมายเก้ยวกับฝน และไฟ

อักษรเชมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
ธฺยาเญ้ง	ชีว+ฝน	“ปลาชีวนวดยาว”
เญักเญ้ง	ตะโกก+ไฟ	“ปลาใจไหม”

2.3.4 แฉวตวงความหมายเก้ยวกับดาว พบคำเรียกชื่อดาว 1 คำ ได้แก่ **เญักไธ** “พระจันทร์” ในคำเรียกชื่อปลา **เสกเญักไธ** นกแก้ว+พระจันทร์ “ปลาเขียวพระอินทร์” คำที่บ่งแฉวตวงความหมายเก้ยวกับธรรมชาติสามารถปรากฏร่วมกันในคำเรียกชื่อปลาหนึ่ง ๆ อาทิ **ธฺยาเญ้งอู๋** ชิว+ฝน+ภูเขา “ปลาชีวไปไผ่” และ **ธฺยาเญ้งไญ** ชิว+ฝน+นา “ปลาท้องพลู (ปลาแปบ)” หรือปรากฏร่วมกับแฉวตวงความหมายเก้ยวกับลักษณะของปลา อาทิ **กฏักอู๋** สลิตทะเล+หิน+ลาย “ปลาสลิตหินแขก”

2.4 แฉวตวงความหมายเก้ยวกับของกิน และของใช้ คำเรียกของกิน ได้แก่ **บាយ** “ข้าว” **บายส** “ข้าวขาว” และ **ฉี่เนียบ** “ข้าวเหนียว” ส่วนคำเรียกของใช้ เป็นคำที่อยู่ในวัฒนธรรมของชาวกัมพูชา เช่น **มฺญา** “แกลบ” **มฺญัก** “พินไหม” **อู** “เครื่องเงิน” จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแฉวตวงความหมายเก้ยวกับของใช้พบมากกว่าของกิน ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 10 แนวความหมายเกี่ยวกับของกิน และของใช้

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
<i>ของกิน</i>		
កញ្ចុះបាយ	แขยง+ข้าว	“ปลาแขยงแถบขาว”
កញ្ចុះបាយស	แขยง+ข้าวขาว	“ปลาแขยงใบข้าว”
អន្ទង់ដំណើប	ไหล+ข้าวเหนียว	“ปลาเอียน”
<i>ของใช้</i>		
រៀលអង្គាម	สร้อย+แถบ	“ปลาสร้อยหางเหลือง”
ចម្លាអង្គត់	จิ่ว+พินไหม	“ปลาน้ำหมึกโคราช”
ក្បកខ្នុក	กระบอก+เครื่องเงิน	“ปลากระบอกทองได้”
ច្រកែងក្រោង	กระมัง+กระดอง (เรือ)	“ปลากระมังครีบสูง”
ស្លាមបង្កង់	ฉลาม+ไม้กลอน (พาดบนแป)	“ปลาฉลามเสือดาว”
ស្លាមងក	ฉลาม+อูด (ว่าว)	“ปลาฉลามหัวค้อน”
ល្អាតក្តារ	สังกะวาด+กระดาน	“ปลาสังกะวาดทองกลม”
អណ្តែងថ្មី ²	ดุก+ชุดตีหินหรือเหล็ก	“ปลาดุกทะเล”

2.5 แนวความหมายเกี่ยวกับแร่ เป็นคำเรียกชื่อแร่และของมีค่า ได้แก่ ยาส “ทอง” ប្រាក់ “เงิน” ស្ពាន់ “ทองแดง” และ កែវ “แก้ว” ดังนี้

ตารางที่ 11 แนวความหมายเกี่ยวกับแร่

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
ស្ពាន់	ตะเพียน+ทอง	“ปลาตะเพียนเหลือง”
ក្អកប្រាក់	อุก+เงิน	“ปลากดหัวอ่อน”
ប៉ៃលស្ពាន់	กระเบน+ทองแดง	“ปลากระเบนหางสั้น”
ឆ្មាតៃ	หลด+แก้ว	“ปลาหลดหลังจุด”

คำที่แบ่งแนวความหมายในกลุ่มนี้บางคำปรากฏในคำเรียกชื่อปลาหลายชื่อ อาทิ ប្រាក់ “เงิน” ปรากฏในคำเรียกชื่อปลา ក្អកប្រាក់ “ปลากดหัวอ่อน” កំផៀវប្រាក់ “ปลาปักไม้หนวดยาว” ចម្លាប្រាក់ “ปลาหัวตะกั่ว” ស្ពាន់ប្រាក់ “ปลาตะเพียนขาว” และ ល្អាតប្រាក់ ปลาสังกะวาดขาว”

² คำเรียกชื่อปลานี้บางครั้งเรียกว่า អណ្តែងក្អុយ

2.6 แวดวงความหมายอื่น ๆ เป็นคำเรียกหลายกลุ่มความหมาย อย่างไรก็ตามหากจำแนกตามชนิดของคำแบ่งได้ดังนี้

2.6.1 แวดวงความหมายที่เป็นคำกริยา ได้แก่ **โก** “แก” **ณฺณก** “ดูด” **โณก** “แฉก” ดังนี้

ตารางที่ 12 แวดวงความหมายที่เป็นคำกริยา

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
กุ๊กโก	อุก+แก	“ปลากดหัวผาน”
กุ๊กโกณฺณก	กะรัง+ดูด	“ปลาตุ๊กแก”
ณฺณโณก	ตบเต่า+แฉก	“ปลาตบเต่าปากแดง”

2.6.2 แวดวงความหมายที่เป็นคำวิเศษณ์ มักทำหน้าที่ขยายคำนาม เช่น **เญี** “เตี้ย” **กรุมบ** “หอม” และ **อง** “อ่อน”³ ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 13 แวดวงความหมายที่เป็นคำวิเศษณ์

อักษรเขมร	ความหมายตามรูปคำ	ความหมาย
กเญี	หมู+เตี้ย	“ปลาหมูอารี”
กฐฺลึงกรุมบ	สลิดทะเล+หอม	“ปลาสลิดหินจุดขาว”
กิสรุส	แป้น+สด	“ปลาแป้นกระสวย”
เณฺสณฺ	เนื้ออ่อน+ลึก	“ปลาน้ำเงิน”
กรุสเยย	ข้างลาย+หม้าย	“ปลาซ่า”
ชฺวีสฺรณฺ	ชีว+ลึกมาก	“ปลาชีวศรีบแดง”
ณฺลามณฺ	ฉลาม+บ้า	“ปลาฉลามกบ”
บเญีกรเญี	กระเบน+ที่ถลน	“ปลากระเบนจุดฟ้า”
มเญีณฺ	ดุก+แจ	“ปลาดุกลำพัน”
มเญีอง	ดุก+อ่อน	“ปลาดุกอูย”
มเญีง	ดุก+แข็ง	“ปลาดุกนา”

แวดวงความหมายที่เป็นคำวิเศษณ์อาจปรากฏร่วมกับแวดวงความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา อาทิ **ชฺวีสฺรณฺ** ชิว+ลึกมาก+ลาย “ปลาชีวหางแดง” หรือ **มเญีอง** ดุก+อ่อน+หนวด+สี “ปลาแมง”

จากแวดวงความหมายที่เสนอไว้ข้างต้นแล้วยังพบชื่อสถานที่ คือ **มฺน** “พระนคร” ในคำเรียกชื่อปลา **ชฺวีสฺรณฺ** ชิว+พระนคร “ปลาเลียหินกัมพูชา” **ชฺวีสฺรณฺ** ชิว+พระนคร+ภูเขา “ปลาเลียหิน” และ **ชฺวีสฺรณฺ** ชิว+พระนคร+หน้า+สอง “ปลาหมูตหน้าอ”

³ แม้พจนานุกรมภาษาเขมรระบุชนิดของคำเป็นคำวิเศษณ์ขยายนาม แต่บางคำขยายกริยาได้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร และวิเคราะห์ความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาเขมร ฉบับราชบัณฑิตยสถานกัมพูชา (2022) และหนังสือภาษาเขมร ได้แก่ **เบรเกอ ตรีส่นะเรอุ่งผៃรฐีทศภสโรบเรเจสทศุฒา** (2019) และ **เบรเกอ ตรีส่นะเรอุ่งผៃรฐีทศภสโรบเรเจสทศุฒา** (2019) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลประยุกต์แนวคิดแนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ที่เสนอโดย Ottenheimer (2006) และ Nida (1979) ผลการวิเคราะห์และจัดกลุ่มคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรตามการใช้คำแบ่งเป็น 1) คำเดียวหรือคำมูล ประกอบด้วย 1 หน่วยคำ ปรากฏคำได้ คำเดียวอาจเป็นคำพยางค์เดียวหรือคำสองพยางค์ 2) คำประสม เกิดจากการประสมคำเดียวสองคำ และ 3) คำหลักกับหน่วยขยาย คำหลักเป็นคำเดียวหรือคำประสม ประกอบกับหน่วยขยาย หน่วยขยายแบ่งเป็นคำขยายเดียวหรือกลุ่มคำขยาย ผลการวิเคราะห์ความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรแบ่งได้ 6 กลุ่ม คือ 1) ความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา เป็นคำบ่งลักษณะปลา ได้แก่ ขนาด สี และลักษณะเด่น 2) ความหมายเกี่ยวกับสัตว์ พืช และคน เป็นคำเรียกสิ่งมีชีวิตได้แก่ คำเรียกชื่อสัตว์หรือส่วนของสัตว์ ชื่อพืชหรือส่วนของพืช และชื่อกลุ่มคน 3) ความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นคำเรียกสิ่งที่มีความหมายเกี่ยวกับแผ่นดิน แหล่งน้ำ พื้นที่เกษตรกรรม ฝน ไฟ และดาว 4) ความหมายเกี่ยวกับของกิน และของใช้ เป็นคำเรียกของกิน และคำเรียกของใช้ในวัฒนธรรมของชาวกัมพูชา 5) ความหมายเกี่ยวกับแร่ และ 6) ความหมายอื่น ๆ

คำเรียกชื่อปลาเป็นหน่วยคำอิสระที่ปรากฏตามลำพังได้ แต่ในการสื่อสารมักนำหน้าด้วยคำว่า **ทรี** “ปลา” โดยเฉพาะคำเรียกชื่อปลาที่เป็นคำประสมจะนำหน้าด้วยคำดังกล่าวเสมอ เนื่องจากมีรูปและเสียงพ้องกับคำอื่น ส่วนคำเรียกชื่อปลาที่เป็นคำหลักกับหน่วยขยาย มีโครงสร้างที่ประกอบด้วยคำหลัก แล้วตามด้วยหน่วยขยาย ทั้งนี้ในมุมมองของชาวกัมพูชา คำเรียกชื่อปลาที่เป็นคำหลัก (คำเดียวหรือคำประสม) กับคำเรียกชื่อปลาที่เป็นคำหลักกับหน่วยขยายมีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะคำหนึ่งเป็นหน่วยย่อยของอีกคำหนึ่ง จากการศึกษาความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมรครั้งนี้ทำให้เห็นความคิดและโลกทัศน์ของชาวกัมพูชาผ่านความหมายที่ปรากฏในคำเรียกชื่อปลาภาษาเขมร กล่าวคือ ความหมายเกี่ยวกับลักษณะของปลา ความหมายเกี่ยวกับสัตว์ พืช และคน และความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นความหมายที่ปรากฏมากในคำเรียกชื่อปลา สะท้อนว่าธรรมชาติและสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อการใช้ภาษาของชาวกัมพูชา ผลการวิจัยนี้สัมพันธ์กับแนวคิดของ Sapir and Whorf (2021) ที่กล่าวว่าคนในสังคมสร้างภาษาเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ และภาษายังสะท้อนระบบความคิดและโลกทัศน์ของกลุ่มคน ทั้งนี้คนในวัฒนธรรมเดียวกันย่อมมีระบบความคิดและโลกทัศน์เดียวกัน สำหรับความหมายที่เป็นคำกริยาและคำวิเศษณ์ในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานของ Ratthapat (2015) ที่พบคำเรียกชื่อพืชผักภาษาเขมรกลุ่มหนึ่งเป็นคำกริยา และงานของ Pansakun (2010) ที่พบว่าชื่อปราสาทหินเขมรกลุ่มหนึ่งเป็นคำคุณศัพท์ คำกริยาและคำวิเศษณ์สามารถใช้เป็นส่วนของคำเรียกชื่อ ซึ่งเป็นวิสัยสามัญในภาษาเขมร

References

- Boonyarith, O & Southong, C. (2024). The Classification of Terms of Disease Name in Khmer. **Journal of Language and Epigraphy**, 1,(1), 75-106. (In Thai).
- Cie, S. (2009). **Food in Khmer Society**. Phnom Penh : Reyum Publishing (In Khmer)
- Food and Agriculture Organization of the United Nation. (2020). **National Aquaculture Sector Overview: Cambodia**. Retrieved from <https://www.fao.org/>
- Frothingham, M. (2023). **Sapir-Whorf Hypothesis (Linguistic Relative Hypothesis)**. Retrieved from <https://www.simplypsycology.org/>
- Moe, R. (2022). **What is a Semantic domain?..** Retrieved from <https://www.sil.org/>
- Nida, E.A. (1975). **Componential Analysis of Meaning: An Introduction to Semantic Structures**. Mouton : Th Hague.
- Nam, S. (2019). **Fish of the Cambodian Freshwater Bodies**. Phnom Penh : TSPH Printing. (in Khmer)
- Jenner, P. N. (2009). **A Dictionary of Angkorian Khmer**. Bangkok : Amarin Printing Company.
- Ottenheimer, H. J. (2006). **The Anthropology of Language**. Toronto : Transcontinental Printing.
- Palmer, G. B. (1996). **Toward A Theory of Cultural Linguistics**. Autin : University of Texas Press.
- Pansakun, S. (2010). Names of Prasat in Siemreap. **Damrong Journal**, 9, (2), 181-199. (In Thai)
- Phol, C. (2008). **Marine Fishes in The Kingdom of Cambodia**. Retrieved from <https://www.maff.gov.kh/book/> (In Khmer)
- Ratthapat, S. (2015). **An Ethnosemantic Study of Vegetable Terms in Standard Khmer**. M.A. Thesis. Mahidol University. (In Thai)
- Royal Academy of Cambodia. (2022). **Khmer Dictionary. [Application Software]**. Phnom Penh.

Royal Institute. (2017). **Dictionary of Linguistics Terms (General Linguistics)**. Bangkok: A Biz Intergroup. (In Thai)

Royal Institute. (2013). **The Royal Institute Dictionary**. Bangkok: Aksorn Chareonthat. (In Thai)

Sapir, E. & Whorf, B. (2001). **The Sapir-Whorf Hypothesis**. **International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences**. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/>

